

Aan de minister voor Rechtsbescherming
De heer S. Dekker
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Datum	30 september 2020	Uw kenmerk	Nvt
E-mail	adviesrsj@minjenv.nl	Ons kenmerk	RSJ/101/3167/2020/MS/TvV
Onderwerp	Advies coronamaatregelen DJI		

Geachte heer Dekker,

Het coronavirus stelt de samenleving voor enorme uitdagingen. Dat geldt in het bijzonder voor DJI. Het gesloten karakter van de inrichtingen vormt een extra risico voor de gezondheid van het personeel en justitiabelen. DJI heeft moeilijke afwegingen moeten maken en ingrijpende maatregelen moeten nemen om de verspreiding van het coronavirus te kunnen beteugelen. Deze maatregelen hebben een enorme impact (gehad) op alle betrokkenen.

De RSJ heeft waardering en respect voor de inspanningen die zijn gepleegd om de gezondheid en de veiligheid van het personeel en de justitiabelen te beschermen. Het personeel en de justitiabelen hebben de afgelopen maanden laten zien over een enorm aanpassingsvermogen te beschikken. En het coronavirus is tot dusver grotendeels buiten de inrichtingen gebleven.

De maatregelen hebben in het bijzonder veel impact gehad op ingesloten. De justitiabelen in de PI's, de justitiële jeugdinrichtingen (JJI's), de tbs-klinieken en de overige forensische intramurale zorg, zijn immers grotendeels afhankelijk van anderen voor het naleven van de gezondheidsrichtlijnen. Daarnaast hebben de maatregelen voor hen extra veel impact door het gesloten karakter van de inrichtingen. De zaken die normaal gesproken enigszins afleiding of perspectief bieden, konden geen of slechts beperkt doorgang vinden. De maatregelen raken daarmee de rechten en belangen van justitiabelen.

Vanuit DJI is kort na de uitbraak van het virus aan de RSJ op meerdere niveaus gevraagd hoe tegen de genomen maatregelen wordt aangekeken. De RSJ wil in een kort briefadvies ingaan op de maatregelen zoals deze vanaf het begin van de crisis zijn genomen en de gevolgen die deze maatregelen voor ingeslotenen hebben gehad. Daarbij doet de RSJ een aantal aanbevelingen, aangezien de crisis nog niet voorbij is en de kans op een tweede golf reëel is.

Ten behoeve van dit advies heeft de RSJ de commissies van toezicht (hierna: cvt's) van PI's, JJI's en tbs-klinieken bevestigd over de ontwikkelingen in verband met de coronamaatregelen en de signalen die hen vanuit de inrichtingen bereiken. Ook is in de periodieke overleggen met de (behandel)directeuren van de instellingen van DJI gevraagd naar de gang van zaken in de instellingen. Verder is bij het opstellen van dit advies gebruik gemaakt van nationale en internationale¹ rechtsnormen, literatuur, beleidstukken, mediaberichten en de RSJ-beroepsrechtspraak.

1. Inleiding

Alhoewel er in de periode na de uitbraak over het algemeen veel begrip en acceptatie onder justitiabelen en personeel voor de genomen maatregelen leek te zijn, leidden deze ook tot onrust, ongenoegen en gevoelens van onveiligheid.² Een ander gevolg van de maatregelen was dat justitiabelen, meer dan normaal, geïsoleerd raakten door het tijdelijk stopzetten van bezoek en verlof, het beperken van onderling contact in de inrichting of kliniek en het beperkt dan wel niet meer toelaten van advocaten binnen de inrichting of kliniek.³ De maatregelen die golden en deels nog steeds gelden, staan soms op gespannen voet met het wettelijk kader en individuele belangen. Een uiterst zorgvuldige afweging van de diverse belangen is daarom noodzakelijk. De RSJ komt aan de hand van vier thema's tot een aantal aanbevelingen over het naleven van de RIVM-maatregelen, de stagnatie van resocialisatie en behandeling, het toezicht door onafhankelijke instanties en lessen voor de toekomst.

2. Naleven van de RIVM-richtlijnen in de DJI-inrichtingen

Alle mogelijke maatregelen moeten worden genomen om de gezondheid van mensen die ingesloten zijn te beschermen.^{4,5} De RIVM-richtlijnen dienen daarom ook binnen de inrichtingen en klinieken te worden gerespecteerd en uitgevoerd. Justitiabelen die zijn ingesloten, hebben weliswaar een eigen verantwoordelijkheid om de richtlijnen te

¹ Zie o.a.: European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (hierna: CPT), *Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic*, 20 maart 2020; OHCHR and WHO, *Interim guidance. Covid-19: focus on persons deprived of their Liberty* maart 2020; VN-Kinderrechtencomité *statement*, 8 april 2020.

² T. Molleman, 'De gevangenis in tijden van een pandemie', *Sancties* 2020/32, p.181; A.J. de Korte, 'De coronacrisis in het gevangeniswezen', *Sancties* 2020/31, p. 178.

³ Advocaten hebben in diverse media hun zorgen geuit over rechten van verdachten die geschonden werden. Zie o.a.: *Advocaten: rechten van verdachten worden geschonden*, Trouw 12 mei 2020; *Rechten verdachte zijn in het geding*, NRC 13 mei 2020.

⁴ CPT, *Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic*, 20 maart 2020, principle nr. 1.

⁵ Dit geldt uiteraard ook voor het personeel.

respecteren, maar zijn hiervoor grotendeels afhankelijk van de regels en mogelijkheden binnen de inrichting en de wijze van handelen van de medewerkers aldaar.⁶

Coronaproof

Over het algemeen zijn de inrichtingen (PI's en JJI's) en de tbs-klinieken⁷ niet gebouwd op het bewaren van anderhalve meter afstand. Waar het wel mogelijk is, denk hierbij aan de arbeidszaal of de luchtplaats, wordt deze richtlijn ook niet altijd gevolgd en gehandhaafd.⁸ Inmiddels richt DJI op veel plekken ruimtes *coronaproof* in. De RSJ vindt het van groot belang dat individuele gesprekskamers in inrichtingen en cellencomplexen *coronaproof* zijn ingericht⁹ en de anderhalve meter afstand-norm wordt gehandhaafd.

Meerpersoonscellen

Hoewel door diverse maatregelen het aantal gedetineerden dat met twee personen op één cel zit inmiddels is afgenomen, worden de meerpersoonscellen nog steeds gebruikt.¹⁰ Hierbij zijn aanvullende maatregelen genomen om besmettingen zo goed als mogelijk te beperken. Zo worden gedetineerden eerst gemonitord op corona-gerelateerde klachten voordat ze bij elkaar worden geplaatst. De RSJ acht het gebruik van meerpersoonscellen ten tijde van de coronacrisis echter onverantwoord nu het bewaren van anderhalve meter afstand in een meerpersoonscel logischerwijs onmogelijk is.

Volgens het protocol van DJI wordt iemand die klachten vertoont geïsoleerd. Als de celgenoot geen klachten vertoont, wordt hij wel op een andere cel geplaatst maar hoeft hij niet te worden geïsoleerd.¹¹ De RSJ acht dit onjuist nu de RIVM-richtlijnen voorschrijven dat indien één lid van een 'huishouden' klachten vertoont, het hele huishouden in quarantaine dient te verblijven.¹²

Plaatsing van nieuwe justitiabelen

DJI hanteert een protocol voor de plaatsing van nieuwe justitiabelen. Er vindt een medische intake plaats en gedurende acht dagen wordt de gezondheidstoestand van de justitiabele op een eenpersoonscel gemonitord. Bij milde klachten wordt getest op corona. Tijdens deze monitoringsfase is de justitiabele afgezonderd van de andere justitiabelen en mag dan ook niet deelnemen aan het dagprogramma.¹³

De RSJ heeft waardering voor de zorgvuldigheid en voorzichtigheid waarmee DJI bij de plaatsing van nieuwe justitiabelen in de penitentiaire inrichtingen omgaat, maar ziet ook het belang van het eerder en vaker testen. Indien meteen bij binnenkomst wordt getest,

⁶ Zie bijv. *Aanhangsel Handelingen II 2020/21*, nr. 4020. (*Kamervragen*)

⁷ En de overige instellingen voor forensische zorg.

⁸ Er zijn diverse signalen hierover bij de RSJ binnengekomen, al dan niet via advocaten. Ook hebben advocaten o.a. hierover hun zorgen geuit in de media. Zie o.a.: *Coronamisstanden in gevangenissen, gedetineerden worden monddood gemaakt*, Volkskrant 13 mei 2020.

⁹ Vanwege de kleine ruimtes kan het plaatsen van bijvoorbeeld plexiglas noodzakelijk zijn. Waar dat niet kan of gebeurd is, kunnen bijvoorbeeld mondkapjes worden gebruikt.

¹⁰ Het gebruik van meerpersoonscellen is in de afgelopen maanden gedaald van ca. 30% naar 12% (op 22 juni 2020). In: *Kamerstukken II 2019/20*, 24 587/25 295, nr. 780. (*Beleidsbrief 26 juni 2020*)

¹¹ *Kamerstukken II 2019/20*, 31 753, nr. 196, p. 50. (*Verslag van een schriftelijk overleg*) Zie ook: <https://www.dji.nl/over-dji/coronavirus/index.aspx>.

¹² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nederlandse-maatregelen-tegen-het-coronavirus/gezondheidsadviezen>.

¹³ *Kamerstukken II 2019/20*, 31 753, nr. 196, p. 50. (*Verslag van een schriftelijk overleg*) Zie ook: <https://www.dji.nl/over-dji/coronavirus/index.aspx>.

is de meerdaagse afzondering van de justitiabele niet per definitie nodig en kan deze eerder meedoen aan het dagprogramma.

Horizontale overplaatsingen

De RSJ vindt het een positieve ontwikkeling dat verzoeken tot zogenaamde horizontale overplaatsingen (overplaatsing naar een andere inrichting, met hetzelfde regime) per 1 augustus jl. weer in behandeling worden genomen.¹⁴ Echter, in het geval deze mogelijkheid door een nieuwe opleving van het virus onder druk komt te staan, acht de RSJ het wenselijk dat het testen direct wordt ingezet. Een verzoek tot horizontale overplaatsing dient bij een negatieve uitslag op de gebruikelijke inhoudelijke gronden te worden overwogen.¹⁵

Aanbevelingen

- Tref alle mogelijke maatregelen zodat mensen die ingesloten zijn, in staat worden gesteld de RIVM-richtlijnen na te leven:
  - Richt de inrichtingen en klinieken, voor zover dat nog niet is gebeurd, *coronaproof* in, zoals een veilige ruimte voor gesprekken tussen justitiabelen en advocaten en andere professionals.
  - Handhaaf in de inrichtingen en klinieken, bijvoorbeeld tijdens de arbeid en het luchten, de regel om anderhalve meter afstand te bewaren.
- Test vaker en sneller, zodat afzondering tot een minimum beperkt kan blijven. Ook kunnen hiermee horizontale overplaatsingen op de normale gronden worden overwogen.
- Schort het gebruik van meerpersoonscellen voorlopig op. Indien toch van meerpersoonscellen gebruik moet worden gemaakt en één van de justitiabelen coronaverschijnselen vertoont, plaats de andere justitiabele dan ook tijdelijk in isolatie en test ook die justitiabele op het virus om grotere uitbraak te voorkomen. Indien deze justitiabele niet besmet blijkt, kan diens isolatie worden opgeheven.

3. Stagnatie van resocialisatie en behandeling

Penitentiaire inrichtingen en detentiecentra

Een van de belangrijkste doelstellingen van de gevangenisstraf is de voorbereiding op de terugkeer in de samenleving door middel van resocialisatietrajecten.¹⁶ De coronamaatregelen hebben ertoe geleid dat het dagprogramma (deels) is aangepast en dat resocialisatietrajecten in de PI's van de ene op andere dag zijn stilgelegd.¹⁷ Ketenpartners, zoals medewerkers van de gemeente en de reclassering, konden niet of slechts zeer beperkt hun werk doen.¹⁸ Ook werd de detentiefasering grotendeels opgeschort¹⁹ en kon een deel van de gedetineerden die in een (Zeer) Beperkt Beveiligde

¹⁴ <https://www.dji.nl/over-dji/coronavirus/index.aspx>.

¹⁵ *Kamerstukken II 2019/20*, 31 753, nr. 196, p. 47. (*Verlag van een schriftelijk overleg*) In de periode voor 1 augustus jl. werden verzoeken tot overplaatsing niet in behandeling genomen.

¹⁶ Art. 2 lid 2 Pbw.

¹⁷ *Kamerstukken II 2019/20*, 24 587, nr. 765, p. 2. (*Beleidsbrief 2 april 2020*); A.J. de Korte, De coronacrisis in het gevangeniswezen, *Sancties 2020/31*, p. 178; T. Molleman, 'De gevangenis in tijden van een pandemie', *Sancties 2020/32*, p.180.

¹⁸ E. Rodermond & M.A. de Knecht, *Sancties 2020/33*, p. 184.

¹⁹ Plaatsing van nieuwe gedetineerden in een zeer beperkt beveiligde inrichting werd opgeschort. Plaatsingen in een penitentiaal programma en in forensische klinieken werden niet opgeschort. In:

Inrichting was geplaatst, de detentie verder thuis uitzitten met elektronische controle door middel van de enkelband.²⁰ Uit de beroepsrechtspraakpraktijk van de RSJ blijkt dat hierover onder justitiabelen veel onduidelijkheid bestond. Het was voor de gedetineerden niet altijd duidelijk waarom de ene gedetineerde wel naar huis mocht onder elektronisch toezicht en waarom dit voor anderen niet tot de mogelijkheden behoorde. Dit heeft tot onrust geleid.

Jeugdinstellingen

De coronamaatregelen hebben effect gehad op de voortgang van zowel de intra- als extramurale trajecten van de JJI's. Er was immers minder onderwijs en minder zorg beschikbaar. (Jeugd)reclasseringsmedewerkers konden de inrichting niet meer in. Scholings- en trainingstrajecten (STP) liepen vast, doordat jongeren hun werk kwijtraakten.²¹ Ook werden STP machtigingen ingetrokken vanwege het risico op het binnenbrengen van het coronavirus.

Daarnaast heeft het ontbreken van bezoek en verlof veel impact gehad. Naast het effect op de resocialisatie kan de beperking van fysiek familiebezoek op de langere termijn blijvende negatieve effecten op kinderen hebben.²² De RSJ is bezorgd over de effecten die de diverse coronamaatregelen op lange termijn kunnen hebben op jeugdigen.

Forensische zorg

Naast de resocialisatie is ook de klinische en ambulante behandeling binnen de forensische zorg aangepast en voor een deel komen stil te liggen.

In tbs-klinieken konden bepaalde groepsprogramma's, zoals agressietraining, geen doorgang vinden, waardoor de duur van de tbs-behandelingen voor een deel van de terbeschikkinggestelden mogelijk zal oplopen. Daarnaast maakt de RSJ zich zorgen over de kwaliteit en effectiviteit van de ambulante zorg via videobellen. Hoewel de geluiden over behandelingen die middels videobellen zijn voortgezet over het algemeen positief zijn, zijn er ook zorgen. Zo valt nog niet in te schatten of een behandeling via videobellen hetzelfde resultaat boekt en of het inschatten van eventueel gevaar via beeldbellen altijd goed mogelijk is. Ook rijst de vraag of behandeling via videobellen het nieuwe normaal wordt, of dat dit op den duur wordt teruggedraaid.

Gevolgen voor straffen en maatregelen

Door de getroffen maatregelen konden gedetineerden onvoldoende worden voorbereid op hun terugkeer naar de samenleving. Naast de gevangenisstraf, gold dit bijvoorbeeld in sterke mate ook voor de ISD-maatregel. Behandeltrajecten werden in veel gevallen van het ene op het andere moment stopgezet met als gevolg een kale detentie.

Kamerstukken II 2019/20, 24 587, nr. 765, p. 3. (Beleidsbrief 2 april 2020) De RSJ heeft signalen gekregen dat casemanagers soms niet meer aanwezig waren en selectiefunctionarissen verzoeken niet meer in behandeling namen.

²⁰ Dit gebeurde door langer aaneengesloten verlof te verlenen. In: *Kamerstukken II 2019/20, 24 587, nr. 765, p. 3. (Beleidsbrief 2 april 2020)*

²¹ De RSJ heeft deze signalen o.a. gehoord in een PO met de veldirecteuren van JJI's.

²² The Committee on the Rights of the Child warns of the grave physical, emotional and psychological effect of the COVID-19 pandemic on children and calls on States to protect the rights of children. In: *VN-Kinderrechtencomité statement*, 8 april 2020.

Onvoldoende voorbereiding op de terugkeer in de samenleving kan eveneens optreden in het geval van ambulante trajecten waarbij de intensiteit mogelijk is verminderd (bijvoorbeeld vanwege videobellen), de voortgang stil is komen te liggen of waar de mogelijkheid om het gevaar zorgvuldig in te schatten, beperkt is geweest.

Indien geen vaste einddatum aan de behandeling is gekoppeld, kan het behandeltraject bovendien vertraging oplopen waardoor de strafrechtelijke titel noodgedwongen langer zal doorlopen, met als mogelijk gevolg dat justitiabelen niet door eigen toedoen met een langere (en daardoor zwaardere) maatregel te maken krijgen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de tbs-maatregel, maar ook voor de PIJ-maatregel voor jeugdigen.

Contact met de buitenwereld

In de PI's, JJI's, de tbs-klinieken en instellingen voor overige forensische zorg, is bij het begin van de corona-uitbraak zowel begeleid- en onbegeleid verlof als het bezoek grotendeels stilgelegd.²³ Contact met de buitenwereld is een recht van gedetineerden.²⁴ Het is van belang dat beperkingen van het contact met de buitenwereld worden gecompenseerd door meer alternatieve communicatiemiddelen.²⁵ DJI is hier aan tegemoet gekomen door extra bel- en skype mogelijkheden aan te bieden.²⁶ Uit de beroepsrechtspraakpraktijk van de RSJ is echter gebleken dat deze extra bel- en skypemogelijkheden in sommige instellingen pas maanden na het ingaan van de maatregelen zijn bewerkstelligd. Hierdoor hebben justitiabelen in meerdere inrichtingen langere tijd geen contact met de buitenwereld gehad.

Over de mogelijkheden die zijn gecreëerd voor digitaal bezoek wordt door de minister opgemerkt dat deze zeer goed zijn bevallen en dat deze beschikbaar zijn.²⁷ De RSJ wil er evenwel op wijzen dat een digitaal bezoek een noodmaatregel is en uitdrukkelijk geen volwaardig alternatief voor de invulling van het recht op bezoek.

Bezoek kinderen aan gedetineerde ouders

De RSJ vindt het een goede ontwikkeling dat vanaf 1 augustus jl. kinderen van alle leeftijden weer welkom zijn om hun gedetineerde ouder in een inrichting te bezoeken en dat de mogelijkheden hieromtrent per 10 augustus jl. zijn verruimd. Ook is het positief dat in de JJI's, met betrekking tot bezoekenregelingen, de oorspronkelijke huisregels van de inrichting weer gelden.²⁸

Versoepeling van de coronamaatregelen

Een deel van de coronamaatregelen wordt inmiddels langzaam weer versoepeld.²⁹ Zo zijn per 1 augustus jl. de bezoekenregels verruimd en ook is verlof, in beperkte mate weer

²³ Kamerstukken II 2019/20, 24 587, nr. 763, p.1 en 2. (Beleidsbrief 13 maart 2020); Kamerstukken II 2019/20, 24 587, nr. 765, p. 3, 4. (Beleidsbrief 2 april 2020)

²⁴ Art. 36, 38 en 39 Pbw.

²⁵ CPT, *Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic*, 20 maart 2020, principle nr. 7

²⁶ <https://www.dji.nl/pers-media/nieuws/2020/capaciteit-beeldbellen-vergroot.aspx>.

²⁷ Kamerstukken II 2019/20, 24 587 en 25 295, nr. 771. (Beleidsbrief 15 juni 2020)

²⁸ Kamerstukken II 2019/20, 24 587 en 25 295, nr. 771. (Beleidsbrief 15 juni 2020)

²⁹ Kamerstukken II 2019/20, 24 587, nr. 768; Kamerstukken II 2019/20, 24 587 en 25 295, nr. 771 (Beleidsbrief 15 juni 2020); Kamerstukken II 2019/20, 24 587/25 295, nr. 780. (Beleidsbrief 26 juni 2020)

mogelijk. De RSJ is voorzichtig positief over deze ontwikkelingen, maar meent dat bij het verlenen van verlof het huidige verlofregime, zoals neergelegd in de Regeling tijdelijk verlaten van de inrichting, het uitgangspunt zou moeten zijn. Dat is op dit moment niet het geval.³⁰

Ook worden advocaten weer toegelaten tot de inrichtingen en is het voor justitiabelen weer mogelijk om fysiek met hun raadsman te spreken.³¹ Bezoek van ketenpartners vindt nog altijd zoveel mogelijk digitaal plaats. Evenals bij de invulling van het recht op bezoek dient ook het recht op een raadsman zoveel mogelijk in persoon te kunnen plaatsvinden. Gelet op de huidige omstandigheden heeft de RSJ geen bezwaar tegen het plaatsvinden van bezoek via de digitale weg, mits de digitale voorzieningen in de inrichting goed zijn verzorgd. De RSJ ziet graag dat ook ketenpartners, indien gewenst, zo snel mogelijk weer tot de inrichtingen worden toegelaten.

Aanbevelingen

- De getroffen maatregelen hebben grote impact op volwassen en jeugdige justitiabelen en kunnen ook schade aanrichten. Beoordeel daarom bij elke maatregel of verlenging van de maatregel, of deze noodzakelijk en proportioneel is.
- Wees duidelijk en transparant in de communicatie naar gedetineerden. Indien in de toekomst opnieuw maatregelen worden genomen, communiceer dan duidelijk welke maatregelen zijn genomen, waarom deze zijn genomen en wat de duur van deze maatregelen is.
- Geef ten aanzien van beslissingen die individuen treffen, inzicht in de afwegingen die hierbij zijn gemaakt.
- De RSJ maakt zich ernstige zorgen over de voortgang van de resocialisatietrajecten in alle instellingen van DJI. Behandelingen en resocialisatietrajecten moeten, voor zover dat nog niet is gebeurd, zo snel mogelijk weer worden opgestart.
- De coronacrisis en de daaruit voortkomende beperkingen voor ingeslotenen, hebben in het bijzonder veel impact op kwetsbaren zoals zieken, ouderen en psychisch kwetsbaren. Het is daarom van belang dat er voor deze groepen extra begeleiding en psychische hulp beschikbaar is. Dat kan ook door het inzetten van extra personeel. De RSJ vraagt daarbij bijzondere aandacht voor rechten en belangen van minderjarigen en mensen met een verstandelijke beperking.

4. Toezicht door onafhankelijke instanties

Zowel volwassenen als minderjarigen in detentie als ook terbeschikkinggestelden beschikken over de mogelijkheid om in bezwaar dan wel beroep te gaan tegen beslissingen door de instelling genomen.³² De toegang tot de bezwaar- en beroepscommissies moet te allen tijde gewaarborgd blijven. Daarnaast wordt door de Inspectie Gezondheidszorg en

³⁰ Het verlof wordt hervat voor re-integratie als het noodzakelijk is om iets te regelen op een van de vijf basisvoorwaarden, zoals onderdak, werk en inkomen, schuldenaankoop, identiteitsbewijs en medische zorg. In: *Kamerstukken II 2019/20, 24 587/25 295, nr. 780, p. 3. (Beleidsbrief 26 juni 2020)*

³¹ Alleen bezoek dat noodzakelijk was voor de rechtsgang, en niet via digitale middelen kon plaatsvinden, was mogelijk. Het contact met advocaten werd zoveel mogelijk telefonisch onderhouden. In: *Kamerstukken II 2019/20, 24 587, nr. 765, p. 2. (Beleidsbrief 2 april 2020); Kamerstukken II 2019/20, 24 587, nr. 768, p. 2. (Beleidsbrief 29 mei 2020)* Zie ook: <https://www.dji.nl/pers-media/nieuws/2020/dji-treft-preventieve-corona-maatregelen.aspx>

³² Art. 60 Pbw, art. 65 Bjj en art. 56 Bvt.

Jeugd toezicht gehouden op de gezondheidszorg in gevangenen, justitiële jeugdinstituten en in tbs-klinieken, houdt de Inspectie Justitie en Veiligheid toezicht op de uitvoering van strafrechtelijke beslissingen en hebben de commissies van toezicht een algemeen toezichthoudende taak. Ook dit toezicht dient te worden voortgezet en niet door maatregelen te worden beperkt.³³

Om deze rechten te waarborgen, heeft de klankbordgroep van de commissies van toezicht een handreiking opgesteld.³⁴ Ook de Afdeling rechtspraak van de RSJ heeft de rechtspraak moeten aanpassen door de coronacrisis.

Hoewel nog altijd beklag en beroep kon worden ingesteld, waren de fysieke zittingen van beklag- en beroepscommissies tijdelijk komen te vervallen. Het fysieke contact met de commissies van toezicht werd vervangen door digitaal en telefonisch contact. Veel zaken werden schriftelijk afgedaan.

Inmiddels zijn slechts enkele PI's erop toegerust de beklag- en beroepsinstantie te ontvangen. In deze PI's kunnen fysieke zittingen plaatsvinden voor justitiabelen die in die instellingen verblijven. In sommige daarvan kunnen ook justitiabelen van elders aangevoerd worden. Urgente zaken die niet op een fysieke zitting kunnen worden behandeld, worden zoveel mogelijk schriftelijk afgedaan.

De RSJ constateert dat de formele toegang tot het beklag- en beroepsrecht niet is beperkt. Wel werd de mogelijkheid voor de maandcommissaris om toezicht te houden in praktische zin beperkt. Het was immers tijdelijk niet mogelijk om fysiek inrichtingen te bezoeken. Ook hebben veel (minder urgente) zaken vertraging opgelopen. De RSJ maakt zich grote zorgen over de opgelopen werkvoorraden.

Aanbevelingen

- Belangrijke toezichthoudende taken, zoals het bezoek van de maandcommissaris aan de PI, moeten – voor zover daar nog geen sprake van is – zo snel mogelijk weer worden hervat. Persoonlijk contact en toezicht houden in persoon is van groot belang voor de rechtsbescherming van ingeslotenen.
- Faciliteer de toezichthoudende instanties bij het wegwerken van de werkvoorraad. Geef zo snel mogelijk vorm aan de aanbevelingen zoals beschreven in het RSJ-advies van de RSJ "Spanning in detentie",³⁵ om de toename van beklag zaken tegen te gaan.
- Gebruik de crisis om de modernisering zoals deze onder toezichthoudende instanties in gang is gezet, bijvoorbeeld het horen van betrokkenen via digitale middelen, verder te ontwikkelen.

5. Lessen voor de toekomst

De RSJ acht het van belang dat wordt geleerd van de coronacrisis en er lessen worden getrokken voor de toekomst. Dit is extra relevant nu er grote zorgen zijn over een tweede golf en naar alle waarschijnlijkheid het virus nog lange tijd aanwezig zal zijn.

³³ Zie o.a.: CPT, *Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic*, 20 maart 2020, principle nr. 10.

³⁴ Klankbordgroep Commissies van Toezicht justitiële inrichtingen, *Handreiking Commissies van Toezicht in Corona tijdperk*, 16 maart 2020.

³⁵ RSJ, *Spanning in detentie*, 25 november 2019.

Een nieuwe *lockdown* zal helaas iedereen in meer of mindere mate in zijn of haar bewegingsruimte treffen. Op de praktische maatregelen om de gezondheidsrichtlijnen na te leven is DJI grotendeels voorbereid. Echter, zoals eerder genoemd maakt de RSJ zich ernstige zorgen over de stagnatie van de resocialisatie- en behandeltrajecten en de risico's op het onvoorbereid terugkeren naar de maatschappij. Dit raakt de belangen van ingeslotenen en de samenleving op korte en lange termijn. Naast de noodzaak om de trajecten zo snel mogelijk weer op te starten, zullen bij een tweede golf alle nodige inspanningen moeten worden verricht om deze zoveel mogelijk doorgang te laten vinden. De digitale mogelijkheden moeten daarbij optimaal worden benut en het gebruik ervan gemonitord.

Aanbevelingen

- Stel richtlijnen op voor de PI- en JJI-directeuren en selectiefunctionarissen over hoe om te gaan met het afbouwen van de maatregelen en het weer opstarten met de diverse trajecten met inachtneming van de RIVM-richtlijnen.
- Monitor zorgvuldig de gevolgen van de coronamaatregelen voor alle ingeslotenen. Laat waar mogelijk onderzoek doen, om de gevolgen van de maatregelen voor justitiabelen in kaart te brengen.
- Grijp de huidige situatie aan om binnen de strafrechtstoepassing extra te investeren in digitale middelen door re-integratie activiteiten en behandelingen digitaal te faciliteren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het digitaal ondertekenen van een huurcontract, solliciteren via videobellen, maar ook aan digitaal en telefonisch contact onderhouden met het thuisfront. Van belang daarbij is op te merken dat het recht op bezoek alleen volledig wordt ingevuld wanneer er ook sprake is van fysiek contact.
- Stel richtlijnen op voor de directeuren van tbs-klinieken en reclassering over hoe de behandelingen in de forensische settingen kunnen worden voortgezet en hoe in de toekomst de continuïteit hiervan kan worden gewaarborgd. Benut de huidige periode om te reflecteren en inventariseer de ervaringen die via de digitale weg zijn opgedaan met behandelingen en risicotaxaties.
- Benut de ervaringen van de afgelopen periode, stimuleer de toepassing van alternatieven voor de (tenuitvoerlegging van de) huidige sancties en denk na over vernieuwing van de strafrechtstoepassing.³⁶

Met vriendelijke groet,

namens de Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming

Frederieke Leeflang, algemeen voorzitter

³⁶ Zie ook de blog van Johan Bac, Algemeen directeur van Reclassering Nederland.
<https://www.reclassering.nl/actueel/nieuws/ook-na-de-coronacrisis-moet-de-strafrechtketen-ingrijpend-vernieuwen>.

